

Interactieve uitvoering van beekherstel in Vaassen

Wanneer draagvlak bestaat voor een plan, geldt dat niet automatisch voor de uitvoering ervan. Tijdens de planvorming en uitvoering van het project Vaassense beken van Waterschap Veluwe is daarom een interactieve uitvoering toegepast. Dit houdt in dat burgers en andere belanghebbenden in een vroeg stadium zijn betrokken bij de ontwikkeling van een integraal waterplan. Bovendien worden projectfasen (planvorming, ontwerp, uitvoering en beheer) niet na, maar naast elkaar doorlopen. Het concept interactieve uitvoering van Govert Geldof¹⁾ maakt deel uit van het onderzoeksproject 'Leven met water'.

Voor het bekensysteem in Vaassen is een raamplan opgesteld met hoofdlijnen en kaders. Vervolgens is het bekensysteem verdeeld in trajecten. Samen met direct belanghebbenden zijn de deeltrajecten via uitvoeringscontracten ontworpen en uitgevoerd. Tijdens de uitvoeringsfase in het ene traject kon in de andere trajecten samen met bewoners alvast worden begonnen met plannen en ontwerpen. Zo ontstond een parallel proces. De eerste opgeleverde trajecten leverden vervolgens inbreng op voor de volgende en laten het mogelijke resultaat van het beekherstel zien: eerst shovels, zandhopen en omgekapte bomen en pas daarna nieuwe natuur langs afgegraven beekoevers. Dankzij de nieuwe methode kan Waterschap Veluwe sneller dan ooit van opdrachtverlening tot uitvoering

komen. De eerste resultaten zijn hoopgevend voor het vervolg.

De opkomst bij de laatste waterschapsverkiezingen toonde aan dat waterschappen niet echt leven, maar waterprojecten des te meer. De bevolking wordt steeds mondiger en wil meer invloed op haar leefomgeving. Samenwerking met burgers biedt het waterschap onder meer de mogelijkheid democratische legitimiteit te krijgen voor het uitvoeren van het beleid. Waterschappen richten zich mede daarom tijdens de planvorming van integrale waterprojecten tot bewoners en andere belanghebbenden. Geregeld blijkt na goedkeuring van een interactief plan dat individuele belanghebbenden toch bezwaar hebben en het proces frustreren tijdens de uitvoering. Dat komt doordat (achteraf) blijkt dat niet alle relevante belanghebbenden bij

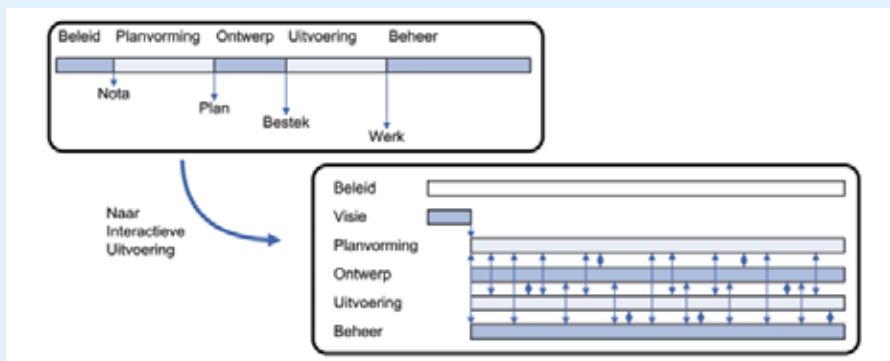
het planproces betrokken waren. Een graafmachine in je achtertuin is toch iets anders dan een plan op papier. Niet alle belanghebbenden lezen de plannen en hoewel de meerderheid misschien voor een plan is, kan een individu het plan frustreren. Vervolgens leiden knelpunten op een enkel onderdeel van een plan veelal tot vertraging voor de uitvoering van het gehele plan.

Traditionele plannen, interactief opgesteld of niet, bieden veelal geen ruimte meer voor aanpassing tijdens de uitvoering (of de voorbereiding daarvan), terwijl juist bij de uitvoering vaak gevoeligheden naar boven komen. Ook kan blijken dat in de werkelijkheid het plan niet zoals voorgesteld uitvoerbaar is. Interactieve uitvoering stelt daarom voor de fases planvorming, ontwerp, uitvoering en beheer niet na, maar naast elkaar af te werken (zie afbeelding 1). In dit schema lijkt het concept een grote abstractie te hebben, want hoe kan dat nu in de praktijk? Uitvoeren en gelijktijdig een plan maken is toch niet mogelijk? Dat klopt, de tijd tikt en daardoor werkt elk proces volgens een bepaald tijdschema. Maar het proces is wel degelijk anders in te richten, waardoor gefaseerd en naast elkaar plannen, ontwerpen en uitvoeren mogelijk wordt.

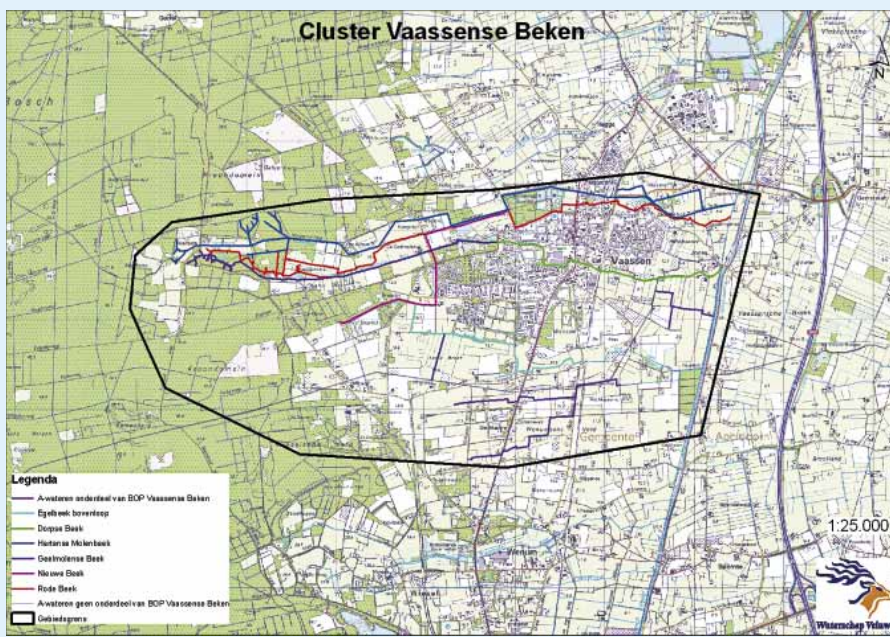
Perceptie

Ook de perceptie van werken is verschillend. In het traditionele proces wordt vaak toegewerkt naar tussenproducten, zoals het plan, het ontwerp en de oplevering. Zo wordt het project dus stapsgewijs uitgevoerd. Dat is in sommige waterschappen duidelijk terug te zien in de verdeling van afdelingen: een afdeling planvorming en een afdeling uitvoering, met bijbehorende projectleiders. Wij stellen dat je altijd, in welke fase het proces zich ook bevindt, toewerkt naar het eindproduct: een nieuwe beheerssituatie. Zo schuif je de verschillende fases conceptueel in elkaar tijdens het proces. Dat betekent in de praktijk dat je niet alleen bewoners in een eerder stadium betreft, maar onder andere ook projectleiders uitvoering, beheerders en vergunningverleners. Door uitvoering niet te laten wachten tot de laatste strekkende meter van het projectgebied is gepland, is het mogelijk onderdelen waarover weinig discussie bestaat eerder uit te voeren. Intussen geef je tijd aan onderdelen die meer discussie vragen. Beekherstelprojecten zijn als de verbouwing van een huis; terwijl je bezig bent met de bouw van een serre aan de woonkamer, bedenk je tegelijkertijd de inrichting van de keuken (apparatuur, kleur van de tegels, etc.). Daarnaast woon je ook nog in het huis en moet de boel

Afb. 1: Naar interactieve uitvoering¹⁾.

Afb. 2: Het plangebied Vaassense beken.

Twee beken met een ander type water worden uit elkaar gehouden.

leefbaar blijven. Wij zijn van mening dat snel uitvoeren van onderdelen niet alleen slagvaardigheid en daadkracht van het waterschap toont, maar ook motiveert bij de voorbereiding van andere onderdelen.

Anders dan normaal

Bij het herstel van de Vaassense beken is de interactieve uitvoering toegepast (zie plangebied, afbeelding 2). Dat betekent dat het proces van plan tot beheer anders dan normaal is ingevuld. Het proces is als volgt te beschrijven. Na opdrachtverlening is in (beperkte) samenwerking met belanghebbenden een globaal plan opgesteld: Raamplan Vaassense beken. In tegenstelling tot traditionele plannen beschrijft het raamplan de huidige én gewenste situatie van de beeklopen, maar niet de maatregelen die daartoe leiden. Het raamplan stelt de randvoorwaarden vast waaraan de gewenste situatie minimaal moet voldoen om te passen binnen het beleid. Om inzicht te geven in oplossingsrichtingen voor de toekomstige situatie, is wel een aantal mogelijke maatregelen beschreven. Het raamplan is ter goedkeuring

voorgelegd aan het algemeen bestuur van het waterschap. De kaders zijn door het bestuur vastgesteld; de maatregelen worden op veldniveau gerealiseerd. Het systeem van enkele beken is voor de uitvoering in verschillende trajecten opgeknipt. Deze trajecten worden afzonderlijk van elkaar uitgevoerd. Het waterschap gaat per traject met de direct betrokkenen aan tafel zitten om het werk voor te bereiden en tot overeenstemming te komen over de uit te voeren maatregelen. Samen met de direct betrokken wordt vervolgens een uitvoeringscontract getekend dat hier goedkeuring wordt voorgelegd aan het college van dijkgraaf en heemraden.

De ontwikkeling van het Raamplan Vaassense beken, dat het algemeen bestuur in november 2007 vaststelde, nam ongeveer een half jaar in beslag. Het projectteam richtte zich vervolgens op een snelle en volledige uitvoering van het eerste traject. Dit gebeurde in nauw overleg met de bewoners en andere belanghebbenden. Het waterschap heeft hier geen gronden in bezit en er moest letterlijk in de achtertuinen

van de mensen gewerkt worden. Samen met de bewoners is een uitvoeringscontract opgesteld. Vorig jaar oktober ging de eerste schop de grond in. Het betreft hier een traject waar twee beken parallel aan elkaar stromen. De beken zijn in de 17e eeuw aangelegd om enerzijds de watermolen van schoon productiewater te voorzien (Nieuwe Beek) en anderzijds het waterrad aan te draaien (Rode Beek). Tijdens de eerste bewonersochtend, een wandeling in juni 2007 langs deze twee beken, bleek al dat zij graag weer het schot terug zouden zien, dat het ijzerhoudende rode water van de Rode Beek scheidt van het heldere water van de Nieuwe Beek. Tijdens het gezamenlijk uitwerken van de maatregelen bleek dat de bewoners van de oude molenplaats, tegenwoordig herkenbaar door een waterval van ongeveer twee meter, bereid waren een vispassage aan te leggen rondom hun woonkavel. Op deze manier kan uit historisch oogpunt de waterval behouden blijven en wordt het peilverschil overbrugbaar gemaakt voor migrerende vissen, zoals de zeldzame beekprik die in het Vaassense systeem te vinden is.

De eerste fase is afgelopen februari afgerond. Het is nu nog een kaalslag, maar dit zal verbeteren. Dat is ook merkbaar bij de voorbereiding van de volgende trajecten. De bewoners uit Vaassen hebben door het werk aan het eerste traject nu een duidelijk beeld en raken enthousiast over hoe het bij hen kan worden.

Conclusies

Met enige voorzichtigheid durven we te zeggen dat de aanpak succesvol is. Deze terughoudendheid is gepast, omdat nog vele trajecten volgen, maar een goed begin is het halve werk. De eerste resultaten zijn veelbelovend voor het vervolg van de herinrichting van de Vaassense beken. Eén van de doelen was om binnen een half jaar het plan voor te bereiden en de uitvoering te laten starten. Dit doel is gehaald. Door de verschillende projectfasen naast elkaar te laten verlopen, was het mogelijk het eerste deeltraject snel en slagvaardig uit te voeren. Door deze eigenschappen denken wij dat er draagvlak voor uitvoering gecreëerd is in Vaassen. De eerste resultaten zijn zichtbaar en daardoor veel beter te begrijpen dan een abstract plan. Wij denken dat dit leidt tot meer draagvlak voor de uitvoering van de volgende trajecten die complexer zijn (meer belangen, meer bewoners). Nog nooit is het waterschap zo snel van opdracht tot uitvoering gekomen. Dat alleen is al een grote winst van deze aanpak.

Jaap Evers (Centrum voor Schone Technologie en Milieubeleid, Universiteit Twente)

Zeeger van de Koppel (projectleider Vaassense Beken, Waterschap Veluwe)

NOTEN

- 1) Geldof G. (2004). Omgaan met complexiteit bij integraal waterbeheer: op weg naar interactieve uitvoering. Tauw.